

ANYÁK ÉS FELNŐTT LÁNYAIK MENSTRUÁCIÓS ATTITÚDJÉNEK ÖSSZEHAISONLÍTÓ VIZSGÁLATA

Nyitrai Erika, Takács Szabolcs

KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszék, KRE Általános Lélektani és Módszertani
Tanszék

Kivonat

Cikksorozatunkban „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (kutatási engedély száma: 333/2016/P és 333/2016/2/P) című, 2016 őszétől szisztematikusan zajló kutatómunkának az eredményeit kezdjük bemutatni. Ennek a tanulmánynak a keretében két kérdésre kerestük a választ: az anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdje milyen hasonlóságokat, illetve különbségeket mutat; az anyák és lányaik, illetve az ettől független mintából nyert anya korú és lány korú nők, valamint férfiak menstruációs attitűdje milyen hasonlóságokat és különbségeket mutat.

Egy nagyobb kérdőívcsomag részeként az MAQ-H-t (Nyitrai & Takács, 2019) töltöttük ki 117 már és még menstruáló, hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő anyalánya párral, 276 ettől független női mintával és 125 férfival személyes tesztfelvétél, és 269 nővel internetes megkeresés során. Valamennyien 18-50 év közöttiek.

Eredményeink szerint az anya-lánya párok menstruációs attitűdje bizonyos pontokon jobban eltér egymástól, mint az azonos korú nőké egymástól, illetve az azonos korú férfiak menstruációs attitűdjétől.

Kulcsszavak: anyák és lányaik, ill. azonos korú nők és férfiak menstruációs attitűdjének összehasonlítása

Abstract

In our series of articles 'The Psychic Aspects of Menstruation' (Research Licence Numbers: 333/2016/P and 333/2016/2/P) we intend to present the results of our systematic research going on since autumn 2016. This study focusses on the comparison of the adult women's and their mothers', and similar age women's and men's attitudes towards menstruation.

We asked 117 already and still menstruating adult women and their mothers, and 276 independent women and 125 men to fill in the Hungarian version of the MAQ, as part of a greater questionnaire package. We have another sample of women, 269 filled the questionnaire online. Our participants age has between 18 and 50 years, and none of the women use any hormonal contraceptives.

According to our results women and their mothers have more different attitude toward menstruation compared to the similar aged women's or to the similar aged men's attitude.

Key words: comparison of women's and their mothers' and same age women's and men's attitude towards menstruation

A MENSTRUÁCIÓ TÁRSADALMI MEGÍTÉLÉSE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

A menstruációhoz minden emberi társadalomban sajátos hiedelmek és értékek társulnak (Delaney, Lupton & Toth, 1988, Csonka-Takács, 2006; Császár, 1996; Molnár, 2015). Bár ezeket a népi hiedelmeket és babonákat a nyugati társadalmakban mára már felváltotta a reproduktív fiziológia tudományos felfogása, például a menstruációval mint természetes reprodukciós folyamattal kapcsolatos tabu és sztereotípa továbbra is uralkodó álláspontnak számít (Kowalski & Chapple, 2000; Johnston-Robledo & Stubbs, 2013; Crisler, Gorman, Marván & Johnston-Robledo, 2013). A legtöbb ember negatív eseménynek tartja a menstruációt, és úgy véli, hogy a permenstruáció és a menstruáció egy kellemetlen időszak a nők számára (Paige, 1983, 1987; Tampax Report, 1981; Stubbs, Rierdan & Koff, 1989; Brooks-Gunn & Ruble, 1980; Golub, 1992; Geller, Harlow & Bernstein, 1999; Chrisler & Johnson-Robledo, 2000). A serdülő lányok még mielőtt saját tapasztalatot szereznének, már negatív attitűddel rendelkeznek a menstruációt illetően (Brooks-Gunn & Ruble, 1980; Clarke & Ruble, 1978).

Állhatatosan tartja magát például az az elképzelés, hogy a menstruáló nőnek nincs kontrollja hangulatai, gondolatai, viselkedése felett az ingadozó hormonszintek miatt (Walker, 1997; Ussher, 2006), miközben sokan érvelnek amellett is, hogy a menstruációs ciklus alternatív értelmezése (a, b) nem csak lehetséges, de sokkal inkább egybehangzó a nők szubjektív tapasztalataival, valamint a gyarapodó kutatási eredményekkel. Igen sokan és sokat foglalkoznak (a) a menstruáció előtti időszak kellemetlen élményeivel, közben van már némi bizonyíték arra, hogy a nők pozitív premenstruációs változásokat is átélnek, mint például emelkedett hangulatot (Coyne et al., 1985; Schnall et al., 2002 mindkettőt idézi Stewart, 1989), megnövekedett energiaszintet és kreativitást (Stewart, 1989), szeretetteljességet, jóllétet, izgatottságot és megkönnyebbülést (Chaturvedi & Chandra, 1991). Az érzelmi változások esetében például Asso (1983 idézi Koff, Rierdan & Stubbs 1990) a ciklus (b) első felét úgy írta le mint a progresszív érzelmi relaxáció és a feszültség csökkenésének idejét; a tüszőrepedés időszakát mint a fokozott óvatosság, az önbizalom és a jóllét idejét; az ovulációt, mint az érzékenység tetőpontjának, az öntudatosságnak és a befogadóképességnek az idejét, és a menstruációt megelőző négy napot mint a fokozott izgatottság, a feszültség, a szorongás és más negatív tónusú érzelmek idejét. Ennek a megközelítésnek is megvannak a saját történelmi gyökerei. Korábbi kultúrákban a menstruációra úgy tekintettek, mint egy belső útkeresés és önmegújulás lehetőségére, a menstruációt az élet forrásának tekintették, az élet folytonosságát látták benne, megünnepelték a lányok első menstruációját (Delaney,

Lupton & Toth, 1988). És tekintenek ma is, ahogy azt a gombamód szaporodó, a nőiség megélését támogató tanfolyamok, csoportok jelzik.

Annak megértése érdekében, hogy egy adott társadalomban miként tekintenek a menstruációra, nagyszámú kutató tanulmányozta a menstruációval kapcsolatos hiedelmeket és attitűdöket különböző országokban (pl. Brooks-Gunn & Ruble, 1980, 1986; Ruder, Finn, & Rotman, 1981; Chrisler, 1988; Heard & Chrisler, 1999; Jurgens & Powers, 1991; Rempel & Baumgartner, 2003; Marván, Cortes-Iniestra és Gonzáles 2005; Marván, Ramírez-Esparaza, Cortés-Iniestra és Chrisler 2006; Magyarországon Nyitrai & Takács, 2019a). Voltak, akik az adott országon belül élő különböző etnikai csoportokat vizsgáltak (pl. Paige, 1983). Néhány tanulmány a különböző vallási csoportokhoz való tartozás és a menstruációs attitűd összefüggését vette górcső alá (Rothbaum & Jackson, 1990; Dunnivant & Roberts, 2013). Számos tanulmányban fiatal lányokat vontak be a vizsgálatokba a legkorábbi időszak attitűdjeinek, tapasztalatainak megismerése céljából (pl. Koff, 1995a, b; Kissling, 1996; Frank & Williams, 1999; Beausang, 2000; Kalman, 2003; Teitelman, 2004; Fingerson 2005, 2006), vagy épp idősebb lányok, felnőtt nők élményeit, attitűdjeit vették górcső alá (pl. Lee & Sasser-Coen, 1996; Beausang, 2000; McPherson, 2004; Weil, 2004; Schooler, Ward, Merriweather & Cauthers, 2005). Jelentősen kevesebb tanulmány összpontosított kifejezetten a férfiak menstruációs attitűdjére, ismereteire, valamint azok eredetére (összefoglaló Nyitrai & Takács, 2019b). Jelentőségéhez mérten még ennél is kevesebb az anyák és lányaik menstruációs attitűdjének vizsgálatára irányuló kutatás (Schick, 1980; Cain, 1980, mindkettőt idézi Stoltzman, 1986; Menke 1983). A külföldi és a hazai szakirodalomból is hiányoznak az anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdjét vizsgáló kutatások.

Jelen tanulmányban abban az irányban vizsgálódunk, hogy vajon az anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdje milyen hasonlóságokat és/vagy eltéréseket mutat. Ezek jelentősebbek-e, mint az anyák korosztályába tartozó nők menstruációs attitűdjének hasonlóságai és/vagy különbségei, illetve a lányok korosztályába tartozó nők menstruációs attitűdje közti hasonlóságok és/vagy különbségek. Emellett arra is kíváncsiak vagyunk, hogy az azonos korú férfiak és nők menstruációs attitűdjei milyen hasonlóságot és/vagy különbséget mutatnak. (Életkortól függetlenül utóbbit már vizsgáltuk, Nyitrai & Takács, 2019a.)

Mivel kutatásunknak nincs közvetlen előzménye, röviden - a teljesség igénye nélkül - áttekintjük a kérdésfelvetésünkhöz vezető korábbi kutatásokat. Bemutatunk néhány, az anyák és serdülő lányaik viszonylatában született menstruációs attitűd kutatást. A generációs hasonlóságok vagy különbségek lehetséges hátterének bemutatására pedig néhány kulturális hatásra - ezen belül a reklámokra - irányuló munkát tárgyalunk.

A serdülők menstruációs attitűdjének vizsgálatából kiderül, hogy viszonylag jól körülhatárolt elvárásokkal és attitűdökkel rendelkeznek a menstruációval kapcsolatosan még/már mielőtt saját élménnyel rendelkeznének a témában (Clarke, & Ruble, 1978; Ruble, Brooks-Gunn & Clarke 1979; Brooks-Gunn & Ruble, 1980a, b; Ruble & Brooks-Gunn, 1982). Tekintettel a fiúk és a lányok, illetve pre- és posztmenarchés lányok attitűdje közti hasonlóságra és nagyfokú tudatosságra, a szerzők azt feltételezték, hogy ezek az elvárások és attitűdök a negatív szociokulturális sztereotípiák visszatükröződései, melyek már igen fiatal korban konzisztensek és elérhetőek (Allen, Kaestle & Goldberg, 2011). Mai kutatások szerint is sok tinédzser mondja azt, hogy a hirdetésekben keresztül tanult a menstruációról (Fingerson, 2006). Amikor pedig nőket arról kérdezik, hogy milyen menstruációs élményeik vannak, azt tapasztalják, hogy számos, a reklámokban hangoztatott állítás köszön vissza a válaszaikban. Magabiztosnak érezték magukat a menstruáció alatt, előnyben részesítették a tampont, mivel az kevésbé észrevehető, mint a betét. Azt gondolták, hogy a menstruációs vér mindenki számára gusztustalan és a szex is tabu ilyenkor (Oxley, 1998). Így annak feldeírítése érdekében, hogy hasonló attitűddel rendelkeznek-e az azonos korú nők, illetve férfiak, reprezentatívnak tűnt a reklámokon keresztül ránézni, hogy milyen kulturális üzenetekkel találkozunk.

Mivel a hazai kutatásokból ez a téma még hiányzik, leginkább amerikai szakirodalmakra hivatkozunk.

A MENSTRUÁCIÓ NEGATÍV MEGÍTÉLÉSÉNEK FORRÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI

Ebben a részben a reklámok menstruációra vonatkozó „üzenetei” közül mutatunk be néhányat - higiénés krízis, titkolandó, téves információk, premenstruális tünetek, a menstruáció elnyomása stb. -, és ahol lehet, utalunk olyan vizsgálatokra, melyekben azok a nők élményei kutatásakor a nők válaszaiban megjelennek.

A reklámok gyakran mutatják be a menstruációt higiénés krízisnek, amit olyan termékekkel kell elrejteni és menedzselni, amitől a nők képesek elkerülni, hogy bemocskolódjanak/foltosak legyenek, szagosodjanak, lealacsonyító helyzetbe kerüljenek (Havens & Swenson, 1988, 1989; Raftos, 1988; Coutts & Berg, 1993; Simes & Berg, 2000). A betétek felfedezése óta a hirdetőik megpróbálják rávenni a nőket, hogy az ő termékeiket használják, így magabiztosnak érezhetik magukat azáltal, hogy mindig (Allways, Alldays) frissek és beszennyezetlenek maradnak (Berg & Coutts, 1994). A kínált termékek hatékonyságát bizonyító képességük a piros helyett tovább erősíti azt az elképzelést, miszerint a menstruáció bármilyen külső megmutatkozása helytelen (Johnston-Robledo & Chrisler,

2013). Az allegorikus jelképek, mint a virág és a szív, arra való, hogy eufemisztikusan reklámozzák a diszkréciót (Merskin, 1999). Az üzenet, hogy a menstruációs vért nedvszívó termékek segítségével kell kezelni, majd diszkréten megválni tőle, szintén arra mutat, hogy az nemkívánatos (Young, 2005). A menstruációs higiénés termékek emellett egy olyan ideált kínálnak, aki szupernőies, szerény/egyszerű/erkölcsös és méltóságteljes (Coutts & Berg, 1993), és a fiatal lányoknak egy fertőtlenített, illatosított, és üde testet ígérnek. (A menstruációs termékek reklámjaiban nem látunk idősebb nőket, de még középkorúakat sem.)

Az ehhez kapcsolódó, erre rímelő tartalmak gyakran jelennek meg a nők válaszaiban, amikor a menstruációs tapasztalataikról kérdezzük őket. A kutatások azt mutatják, hogy sok nő szorong attól, hogy lelepleződik és megalázó helyzetbe kerül azáltal, hogy foltos vagy szagos lesz a ruhája (Coutts & Berg, 1993, Berg & Coutts, 1994, Kissling, 1996; Ussher, 1989). Az is kiderül a kutatásokból, hogy a menstruáció nem csak a nő ruháját, de jellemét is beszenyynyezi (Lee, 1994; Marván, Islas, Vela, Chrisler & Warren, 2008). A menstruáló nő képességeit alábecsülik (Koeske & Koeske, 1975, Sommer, 1972), személyében kevésbé kedvelhetőnek ítélik (Roberts, Goldenberg, Power & Pyszcynski, 2002), a menstruáló nőket kevésbé szexinek, és irritálóbbnak látják, mint általában a nőket (Forbes, Adams-Curtis, White & Holmgren, 2003), és fizikailag is megpróbálják őket elkerülni (Roberts, Goldenberg, Power & Pyszcynski, 2002). Azok a nők, akiknek kiderül a menstruációs státuszuk, maguk is kedvezőtlenebbül ítélik meg magukat, csökken pl. az önbemutatóra irányuló motivációjuk (Kowalski & Chapple, 2000). Az alulértékelt testkép szintén köthető a menstruációhoz való negatív hozzáálláshoz (Schooler, Ward, Meriwether, & Caruthers, 2005).

A menstruáló test az idealizált és szexualizált női test ellentéte (Coutts & Berg, 1993; Berg & Coutts, 1994; Merskin, 1999; Raftos, Jackson, & Mannix, 1998; Simes & Berg, 2001; Bramwell, 2001). Ahhoz, hogy a nők fel tudjanak nőni a szexualizált ideálokhoz, egy olyan menstruációs etikettet kell magukévá tenniük, amely megerősíti a női testtel és annak funkcióival kapcsolatos félelmeiket (Johnston-Robledo, Sheffield, Voigt & Wilcox-Constantine, 2007; Merskin, 1999; Roberts, 2004; Simes & Berg, 2001). A menstruáció szégyene oda vezet, hogy a nők tárgyiasítják a testüket (Roberts, 2004), vagy ön-tárgyiasításba kezdenek, ennek következtében a nők fizikai és mentális állapota romlik (depresszió, evészavarok, szexuális diszfunkció, csökkent flow élmények) (Fredrickson & Roberts, 1997). Az ön-tárgyiasítás vezethet a menstruáció elnyomásához (Andrist, 2008; Johnston-Robledo, Ball, Lauts & Zekoll, 2003), a fogamzásgátló tabletta folyamatos szedéséhez (Johnston-Robledo, Sheffield, Voigt, & Wilcox-Constantine, 2007), a felesleges császármetszések és szűrőműtétek vállalásához (Andrist, 2008; Calogero, Tantleff-Dunn & Thompson, 2011) az orvosi beszélgetések során a gyerekszülés és szexualitás témáinak kerüléséhez; a szoptatás kerülé-

séhez (Johnston-Robledo, Sheffield, Voigt, & Wilcox-Constantine, 2007). Az állandó önmegfigyelés, ami a szivárgásra és a nem kívánatos szagokra vonatkozik, a viselkedés szabályozása és a titkolózás a menstruációs állapottal kapcsolatban sok időt és pszichés energiát vesz el a nőktől, amit sokkal fontosabb és érdekesebb dolgokra is használhatnának (Fredrickson & Roberts, 1997).

A menstruációs termékekről szóló hirdetések hozzájárulnak a kommunikációs tabuhoz azzal, hogy hangsúlyozzák a diszkréciót (ld. terméknév: „Whisper”, „Discreet”) (Coultts & Berg, 1993; Delaney, Lupton & Toth, 1987; Merskin, 1999). A kommunikációs tabut megerősítik a menstruációt helyettesítő eufemizmusok tucatjai (Ernster, 1975; Golub, 1992). Ezek minden kultúrában megtalálhatók (Hays, 1987), és kétségkívül újak is megjelennek. Ha menstruációs vér nem lenne stigmatizáló, nem kellene másként nevezni, csak annak, ami: menstruáció (Chrisler, 2011). Az amerikai felnőttek többsége egyetértett abban, hogy vegyes társaságban a menstruációról nem kellene beszélni, és sokan azt gondolták, hogy az otthoni családi közegben sem kellene megemlíteni (Brooks-Gunn & Petersen, 1983; Brumberg, 1997; Ruder, Finn, & Rotman, 1981). Még a pszichoterapeutákat is kellemetlen érzés fogja el akkor, amikor a kliensük a menstruációs problémáját szeretné megbeszélni velük (Rhinehart, 1989). De gyűlnek az ezzel ellentétes tapasztalatok is. Az online fórumokon megjelenő kortárs beszélgetésekben a lányok és nők újra írják a negatív szemléletet, az internetet használják arra, hogy őszintén és nyíltan beszélhessenek a menstruációról (Polak, 2006; Thorton, 2011). Az amerikai serdülő fiúk és lányok fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetéseiből kirajzolódik, hogy néhány lány erőt és felhatalmazás érzést él meg a menstruációja révén. Olyan témák tükrözik ezt vissza, mint a lányok törekvése arra, hogy saját maguk kezeljék a menstruációs ügyeiket; annak az értékelése, hogy olyan tudásuk van a saját testükről, ami a fiúknak nincs; valamint az, hogy ellenállnak a menstruációval kapcsolatos negatív társadalmi nézeteknek. Bár a tabu témáról való nyílt beszélgetés fontos része az ellenállásnak, néhány lány ezt arra használja, hogy zavarba hozza a fiúkat a tampon vagy a menstruációs vér megemlékezésével. Emellett a panaszkodás az interakciós hatalom egyik forrása (Fingerson, 2006). Mások felnőtteknek szerveznek műhelyeket abból a célból, hogy növeljék a nők menstruációs tudatosságát és elősegítsék a menstruációról való beszélgetéseket (Culpepper, 1992). Bartlett (2001) beszámol a menstruációs tapasztalatok idősebb nők és serdülő lányok közötti megosztásának erejéről szóló kutatásáról.

Tudjuk, hogy a nők önérzete és öntudata szorosan kapcsolódik ahhoz a képességükhöz, hogy képesek-e arról beszélni, ami aggasztja őket. A menarché belépés a nők közötti párbeszéd világába (Gilloly, 2004). Azonban a szülők és más válaszkész felnőttek hallgatása ezekről a fejlődéssel járó normatív változásokról egyfajta hiányt hoz létre, amit aztán könnyedén töltenek be a reklámok.

A népszerű magazinok bővelkednek az olyan cikkekben, melyekben a menstruációról és a menstruáció előtti tünetekről pontatlan információt közölnek, és megerősítik a stigmatizáló üzeneteket (Chrisler & Levy, 1990; Johnston-Robledo, Barnack & Wares, 2006). A menstruáció elnyomásával kapcsolatos cikkek például úgy interpretálják ezt a lehetőséget, mint orvosi áttörést, miközben még alig tudunk arról valamit, hogy biztonságos-e akár hosszútávon ez az eljárás (Johnston-Robledo, Barnack & Wares, 2006). Bár a nők beszámolóí alapján nem hiányozna nekik a menstruációjuk, ha az „kiküszöbölődne” (Johnston-Robledo, Ball, Laut & Zekoll, 2003), a kérdezett nők közül kevesen gyakorolják a menstruáció elnyomásának módszerét (Johnston-Robledo, Ball, Laut & Zekoll, 2003). A média által közvetített legtöbb attitűd negatív, és együtt képezik a menstruáló nő negatív sztereotípiáját, ami különösen a menstruáció előtt lévő nőre vonatkozik, aki erőszakos, irracionális, érzelmileg labilis, kontrollálatlan, fizikálisan és mentálisan beteg (Chrisler, 2008; Erchull, Chrisler, Gorman & Johnston-Robledo, 2002).

A menstruáción keresztül a lányok és nők a kiterjedtebb társadalmi erőviszonyokról is tanulnak. A reklámok jelentős támpontokat adnak a menstruáció társadalmi felépítéséről (Merskin, 1999). A menstruációs stigma és tabu egyrészt visszatükrözi, másrészt hozzájárul a nők alacsonyabb társadalmi státuszához (Johnston-Robledo & Chrisler, 2013), a stigmatizáció pedig legitimálja a státusz hierarchiát. A menstruációs stigma nem csak a saját testüktől, testi funkcióiktól távolítja el a nőket, egymástól is elválasztja őket, konfliktust gerjeszt azok között, akik szenvednek a menstruációtól és akik nem (Stubbs & Costos, 2004). (Anyalánya viszony!)

AZ ANYÁK ÉS LÁNYAIK A MENSTRUÁCIÓS BESZÉLGETÉSEKBEN

Számos kutatás foglalkozik az anya szerepével a lánya menarchéja idején. Sokuk szerint az anya a legfőbb forrás a menstruációval kapcsolatos kérdésekben (Schooler, Ward, Merriweather & Caruthers, 2005; Marván & Molina-Abolnik, 2012; Ozdemir, Nazik & Pasinlioğlu, 2011). Mások szerint a serdülők menstruációs attitűdjének vizsgálatából az derül ki, hogy a menstruációval kapcsolatos elvárásaik és élményeik a negatív szociokulturális sztereotípiák visszatükröződései (Clarke & Ruble, 1978; Brooks-Gunn & Ruble 1980, 1982, 1986; Fingerson, 2005).

A lányok szinte bárkitől képesek információhoz jutni a menstruációról (Lovering, 1995) viszont csak az az ember adhat értelmet és jelentőséget ennek a fontos eseménynek, aki jól ismeri és szereti őket (Gillooly, 2004). A lányok nem csak tényeket és magyarázatot várnak; hallani szeretnék az anyjuk saját menstruá-

ciós történetét. Elvárják, hogy az anya szakértő legyen a témában, mert az anya egész felnőtt koráig „ezzel” együtt élt, így úgy érzi, minden joguk meglehet ahhoz, hogy ne csalódjanak (Gillooly, 2004). Ugyanakkor a kínosság, az ismeretek hiánya, a szegényes anya-lánya kapcsolatok miatt az anyák nem minden esetben kompetensek és komfortosak, amikor a lányukat informálniuk kell, és sokszor az információik nem megalapozottak (Brumberg, 1997; Bennet & Harden, 2014). Sok anya elzárkózik, nem nyitott a menstruációval kapcsolatos beszélgetésekre (McKeever, 1984), és a legtöbb lány kezdetben nem is akar hallani erről a témáról az anyjától (Gillooly, 2004). A menarché előhossa a lányok teljes problematikáját az anyával, a női szereppel való identifikálódás területén (Chertok, 1969, idézi Moore, 1995).

Ebben az időben sok anya-lánya beszélgetés a szexualitásról a menstruációra fókuszál (O'Sullivan, 2001), vagy épp fordítva, sok a menstruációról annak szexualitásban betöltött szerepét – emelkedő szexuális érdeklődés – tárgyalja (Lee & Sasser-Cohen, 1996). A lányok jelzik, hogy bár a menarché reprodukcióban játszott szerepéről beszélnek nekik, több ismeretre lenne szükségük arról, hogy mit fognak érezni és miért (Koff, Rierdan & Jacobson, 1981; Koff & Rierdan, 1995); szükségük lenne a serdülés komplexebb bemutatására. Ennek egyik része lehetne többek közt a serdüléshez kötődő normális testsúly változás (Flaake, 2005). A megfelelő oktatás hiányában ezeket a súlyváltozásokat a prepubertás idejében levő lányok úgy interpretálják, mint kövérséget, és diétázni kezdenek. A kutatóknak a serdülőkori testkép és evészavarok gyakorisága gyakran témája.

A lányok összességében több negatív, mint pozitív üzenetet kaptak a menstruációval kapcsolatban az anyától (Martin, 1987; Lee & Sasser-Coen, 1996). A korai kutatások arra koncentráltak, hogy az anya hogyan adja át a szégyent, a zavartságot (Delaney, Lupton & Toth, 1988; Golub, 1982; Lee & Sasser-Coen, 1996). Mások szerint változott a kultúra, az anyák új nemzedéke más módon viszonyul a menstruációhoz és a menarchéhoz. Lee (2008) négy anyai viselkedést - ünneplő, érzelmileg kapcsolódó, segítőkész és nem támogató anya - mutat be. És ellenpéldát is találunk, napjaink nyugati anyái sokkal valószínűbben készítik fel a lányokat a gyakorlati dolgokkal való megküzdésre, ugyanakkor nem kifejezetten beszélnek az érzelmek kezeléséről. Costos, Ackerman és Paradis (2002) a menstruációval kapcsolatos, az anyától érkező negatív üzeneteket tovább elemmezve két nagy kategória mentén értelmezni az anyák viselkedését: „elmulasztott” kategória (nincs beszélgetés; higiénés termékekről szóló beszélgetés; nem állt készen a beszélgetésre), illetve „korlátozó üzenetek” kategóriába (titok; valási tabuk, szexualitás, „túrd mosolyogva a fájdalmat”, tradíció).

Kutatások támasztják alá, hogy a fiatal lányok félelmei és szorongásai enyhültek, amikor az anyjuk beszélt velük a menstruációról, mielőtt az egyáltalán meg-

történt volna (Koff & Rierdan, 1995, Gillooly, 2004). Az eredményekből az is kiderül, hogy az anya támogatása önmagában nem garancia arra, hogy a lányok pozitívnak élik meg az első menstruációjukat. Azokat a lányokat, akik sok anyai támogatást kaptak, mégis negatívan éltek meg a menarchét, tovább vizsgálva azt találták, hogy azok gazdag családok gyerekei, akik jobban hozzáférnek a médiához.

Az anyának tehát nem csak azzal kell megküzdenie, hogy informálja a lányát, hanem azzal is, hogy a téves információkat, a kultúra közvetítette negatív attitűdöket pozitívvá váltsa. Annak az anyának, aki azon gondolkodik, hogy milyen információt és véleményt adjon tovább a lányának az első havi vérzésről, az jelenti a legnagyobb kihívást, hogy megformáljon egy pozitív, jelentőségteli és személyes üzenetet. Szükség van a támogatásra. Ez az a pillanat, amikor a terapeuta a legjobban segítheti serdülő lányát nevelő kliensét (Gillooly, 2004). Azok az anyák nyújtják a szükséges bizalmat és megnyugtató támogatást lányaik számára az elkövetkezendő menstruációs élményekről és annak terhevel való kapcsolatáról, akik nyíltan megosztják a történeteiket, az információkat, és elfogadják az ingadozó érzelmeket (McNeely, Shew, Beuhring, Sieving, Miller & Blum, 2002).

ANYÁK ÉS LÁNYAIK MENSTRUÁCIÓS ATTITŰDJE

Számos tanulmányban jelentős hasonlóság véltek felfedezni az édesanyák és serdülő lányaik menstruációs tünetei között (Anson, 1999; Taylor & Woods, 1991; mind speciális, mert betegsége, tünetre vonatkozik). És arra is van kutatási tapasztalat, hogy a pre- és posztmenarchés stádiumban lévő serdülők, akik menstruációs szorongásról számoltak be, kapcsolatba kerültek olyan anyai beszámolókkal, melyek szintén menstruációs distresszről szóltak. Ha a lányok úgy vélték, hogy édesanyjuk átél menstruációs tüneteket, ők is elvárták és jelentették is, hogy negatívan hatott rájuk a menstruáció. Valójában nem tudjuk, hogy az anyák hogyan éltek meg a menstruációjukat, mert csak a lányokat kérdezték (Brooks-Gunn & Matthews, 1979).

Az anyák és serdülő lányaik menstruációs attitűdjét vizsgálva (ezekben a kutatásokban a Menstrual Attitude Questionnaire-t (MAQ, Brooks-Gunn & Ruble, 1980b - módszertanilag gond, hogy a lányok értik-e a kérdéseket) és a Modified Moos Menstrual Distress Questionnaire-t (Menke, 1979; Moos, 1968) használták. Azt találták, hogy nincs szignifikáns különbség az anyák és lányaik menstruációs attitűdjei között (Schick, 1980; Cain, 1980, mindkettőt idézi Stoltzman, 1986; Menke 1983).

Stoltzman (1986) anyák, serdülő lányaik és azok barátnői illetve anyukájuk menstruációs attitűdjét vette górcső alá. Saját kérdőívet - Stoltzman Menstrual

Questionnaire, SMQ - alakított ki ehhez a kutatáshoz. A kérdőívet úgy tervezte meg, hogy mérje: az attitűdöket és hiedelmeket a menstruációval kapcsolatban (32 tétel); az öngondoskodási tevékenységeket és higiénés szokásokat (16 tétel); és a kommunikációs mintákat a menstruációval kapcsolatban (32 tétel). Emellett kitöltette a résztvevőkkel a Modified Moss Menstrual Distress Questionnaire-t (egy 55 tételes kérdőív az eredeti MDQ Moos-tól (1968) + 8 pozitív tünet). Az SMQ-t vizsgálva nem talált szignifikáns különbséget az anyák és lányaik összpontszáma között, és a közeli barátnők és édesanyjuk összpontszáma között. Szignifikáns különbségek mutatkoztak az attitűdök és hiedelmek alszála pontszámai, a higiéniai szokások alszála és a kommunikációs minták alszála pontszámai között. Eredményei szerint a menstruációt a tinédzserek inkább gyengítőnek, kellemetlennek, egészségtelennek tartják, és kevésbé látják pozitív eseménynek, mint az anyák. Kevésbé törődnek a menstruációs higiéniai szokásokkal, és könnyedebben elegyednek nyílt kommunikációba másokkal a menstruációval kapcsolatban, mint az anyák. Ugyanez a tendencia jellemző a közeli barátnők és édesanyjaik között, bár statisztikailag nem szignifikáns szinten. Nem találtak szignifikáns különbséget az attitűdökben és hiedelmekben, az öngondoskodási szokásokban, a kommunikációs mintákban és a tapasztalt tünetekben a serdülők és közeli barátnők között. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy létezik egy generációs különbség a serdülők és anyukáik között a menstruációs attitűdök, hiedelmek és a tapasztalt tünetek tekintetében. Azonban nem volt szignifikáns különbség a közeli barátnők és édesanyjuk, vagy a közeli barátnők és a serdülők édesanyjai között.

A felnőtt nők és édesanyjuk menstruációs attitűdjének összehasonlítására nem találtunk kutatást.

SAJÁT VIZSGÁLATUNK

Saját vizsgálatunkban arra kerestük a választ, hogy a felnőtt nők és anyáik menstruációs attitűdjében milyen hasonlóságokat, illetve különbségeket tapasztalhatunk. Igaz-e, hogy az anyák és lányaik azonos mértékben értenek egyet azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruációt, mint gyengítő eseményt, mint természetes eseményt és mint kellemetlen eseményt láttatják, hasonlóan gondolkodnak-e a menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozásokra vonatkozó hiedelmekről, illetve egyforma mértékben értenek-e egyet azon hiedelmekkel, melyek a menstruáció bármely hatását tagadják. (Vagyis feltételezzük, hogy az MAQ-H egyik alszálaán sem találunk köztük különbséget.) Vagy a kultúra szerepe meghatározóbb? Ez esetben feltételeztük, hogy a hasonló időszakban szocializálódott nők - részben a hasonló kulturális hatásoknak való kitettség, részben a fejlődési szakaszhoz tartozó hasonló életfeladat miatt - menstruációs attitűdje között találunk hasonlóságot. Vagyis az azonos korosztályhoz tartozó

nők - a lányok és a lányokkal azonos korú nők, illetve az anyák és az anyákkal azonos korú nők - láthatják a menstruációt egyformán gyengítő eseménynek, egyforma mértékben tagadhatják annak hatásait, azonos mértékben gondolhatják természetes eseménynek, hasonlóan gondolkodnak a menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozásokról, illetve egyforma mértékben tarthatják kellemetlen eseménynek. (Vagyis az MAQ-H egyik alsóskáláján sem találunk köztük különbséget.) Feltételeztük, hogy a menstruációs attitűd alakulásában a kulturális hatások a legmeghatározóbbak. Feltételeztük, hogy az azonos korú férfiak és nők menstruációs attitűdjében is a hasonlóság dominál, ezért megvizsgáltuk, hogy az azonos korosztályhoz tartozó nők és férfiak egyformán látják-e a menstruációt gyengítő eseménynek, egyforma mértékben tagadják-e annak hatásait, azonos mértékben gondolják-e természetes eseménynek, hasonlóan gondolkodnak-e a menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozásokról, illetve egyforma mértékben tartják-e kellemetlen eseménynek.

A vizsgálati minta

A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt, a vizsgálati személyektől személyes tesztfelvétel, illetve internetes kitöltés formájában nyertünk adatokat. A vizsgálatba egészséges (kizáró ok volt a krónikus betegség), 18. életévét betöltött, már menstruáló és még menstruáló (nem volt kizáró ok, hogy rendszeres vagy rendszertelen menstruációs ciklussal rendelkező-e, de kizáró ok volt a menopauza, áldott állapot), hormonális fogamzásgátló eszközzel nem élő nőket és attitűdkutatás lévén 18. életévüket betöltött férfiakat vontunk be.

Az adatgyűjtés 3 különböző időpontban zajlott 2016 és 2017 között (2016/17-ben férfiakat is felmérve a menstruációhoz fűződő attitűdjüket).

Az anya-lánya párok esetében elmondható, hogy az anyák átlagosan majdnem 47 évesek voltak a mintavételkor (46,95 év átlag életkorral, 4,394 év szórással), míg a lányok 23,47 év átlag életkorral rendelkeztek, 3,030 éves szórással mellett. Az anyák között 46 felsőfokú végzettséggel rendelkezett (lányoknál 33 fő), 50 fő érettségizett (lányoknál 71 fő¹), 18 fő szakmunkás végzettségű (lányoknál 6 fő) és 1 fő általános iskolai legmagasabb végzettséggel bírt (lányoknál 5 fő). Lakóhelyüket tekintve 13 fővárosi anya vett részt a felmérésben (43 lány mellett), 21-en nagyvárosban (vagy megyeszékhelyen) élnek (lányok között 18 fő), 46-an kisebb városban (lányok közül 35 fő), és 35 községi vagy falusi lakos (lányok közül 19-en). Családi állapotukat tekintve 99 anya házasságban vagy párkapcsolatban él (lányok között 53 fő), 14-en elváltak (lányok között 4 fő) hajadon nem volt az anyák között (57-en voltak a lányok között a hajadonok), míg az anyák között 2-en özvegyek voltak (lányok között 1 özvegy volt).

1 Többségük egyetemi képzésben van.

Az internetes felmérésben részt vevő nők átlag életkora 32,75 év volt, 8,425 év szórással. 196-an felsőfokú végzettséggel rendelkeztek, 1 érettségizett, 5 szakmunkás és 5-en alacsony végzettséggel (általános iskola) töltötték ki a tesztet. 134-en fővárosiak, 62-en nagyváros (vagy megyeszékhely), 51 fő kisebb vidéki városban élnek, míg 28-an községi lakosok. 185 házasságban vagy párkapcsolatban élő mellett 1 elvált, 64 hajadon és 26 özvegy töltötte ki a tesztet online.

A személyes felvétellel elkészített női minta átlag életkora 28,64 év, 8,137 év szórás mellett. 115-en felsőfokú végzettséggel rendelkeztek, 142-en érettségiztek, 5-en szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkeztek és 4-en fejezték be az általános iskolát. 203 fő fővárosi, 21 fő nagyobb városi (vagy megyeszékhely), 30-an kisebb vidéki városi, míg 14-en községi lakosok. Személyes mintafelvétel során 121 házasságban vagy párkapcsolatban élővel, 9 elválttal, 137 hajadonnal és 2 özvegygel kerültünk kapcsolatba.

A férfi minta átlag életkora 29,00 év, 7,791 év szórással. Közülük 65-en felsőfokú végzettséggel bírtak, 58-an érettségivel és 2-en szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkeztek. 92-en fővárosiak, 12 fő nagyvárosi, 11 fő vidéki városi és 10 fő községi lakos. Közülük 61-en éltek házasságban vagy párkapcsolatban, közel ugyanennyi, 61 fő volt hajadon, és 3 fő elvált volt a mintában.

A vizsgálati eszköz

A vizsgálatra a KRE Személyiség- és Egészségpszichológiai Tanszékén folyó „A menstruáció pszichés vonatkozásai” (Kutatási engedély száma: 333/2016/P és 333/2016/2/P) kutatás keretében került sor a 2016/17-es és a 2017/18-as tanév őszi félévében. A kérdőívcsomag a demográfiai adatok és a menstruációval kapcsolatos nyitott kérdések mellett, többek között, a menstruációs attitűdre (Menstrual Attitude Questionnaire, MAQ, Brooks-Gunn & Ruble, 1980) (magyar változat: MAQ-H, Nyitrai & Takács, 2019a) vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

Az MAQ-H egy 31 tételes kérdőív. Öt skálán méri a menstruációs attitűdöt. „A menstruáció mint gyengítő esemény” skála (10 tétel, 4 fordított); „A menstruáció bármely hatásának tagadása” skála (7 tétel); „A menstruáció mint természetes esemény” skála (6 tétel); „A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skála (3 tétel, 1 fordított); és a „A menstruáció mint kellemetlen esemény” skála (5 tétel, 1 fordított). A tételek egyaránt tartalmaznak a női kitöltőre magára, illetve általában a nőkre vonatkozó állításokat. A férfiakat értelemyszerűen arra kértük, hogy a nőkre vonatkozóan töltsék ki a kérdőívet. A tételeket a kitöltők 1-től 6-ig pontozhatták (1=egyáltalán nem értek egyet, 2=nem értek egyet, 3=inkább nem értek egyet, 4=valamennyire egyetértek, 5=egyetértek, 6=teljesen egyetértek). A feldolgozás során skálánkénti átlagokkal dolgozunk. Korábbi tanulmányunkban bemutattuk a skálával hazai mintán szerzett tapasztalatainkat (Nyitrai & Takács, 2019a, 2019b)

Eljárás

Az anyák és lányaik menstruációs attitűdjének összehasonlítására összetartozó mintás t-próbát alkalmaztunk, mely eredményeket Wilcoxon-próbával és előjelpróbával is ellenőriztünk (Vargha, 2015 és Takács, 2016 alapján). Azokat az eseteket említjük, illetve értelmezzük, amikor mindhárom elemzés eltérést mutatott az édesanyák és lányaik skálákon elért átlagai között.

A felmérés során nyert mintákat mintánként és korcsoportonként is összehasonlítjuk abban a tekintetben, hogy a lányok válasza, illetve azok átlagos értékei miként viszonyulnak más időszakban, nők által kitöltött válaszokhoz, valamint a férfi kitöltők válaszaikhoz (mindezt korcsoportonkénti, 18-30, 31-45 és 45 év feletti bontás mellett). Bootstrap eljárással (Takács, 2012, Vargha, 2015) becsültük a vizsgált változóink korcsoportonkénti és mintánkénti 95%-os konfidencia-intervallumait. Így a konfidencia-intervallumokat fogjuk feltüntetni, melyek ha összemetszenek egymással (tartalmaznak 95%-os megbízhatósági szint mellett közös értékeket), akkor elfogadjuk, hogy közöttük nincsen jellemző, lényegi különbség, ellenkező esetben a vizsgált csoportok átlagos értékei között szignifikáns eltérést állapíthatunk meg (Trafimov & Marks, 2015).

Eredmények és értelmezésük

Az anyák és felnőtt lányaik menstruációs attitűdjének összehasonlításából származó eredmények

Az eredményeket skálánként tárgyaljuk és a jobb áttekinthetőségért az 1. számú táblázatban összegeztük.

	MAQ alszála	Átlag	Szórás	t	df	p-érték
Anyá	„A menstruáció mint gyengítő esemény”	3,64	,413	-,183	114	,855
Lánya	„A menstruáció mint gyengítő esemény”	3,65	,387			
Anyá	„A menstruáció bármely hatásának tagadása”	2,81	,730	2,454	114	,016
Lánya	„A menstruáció bármely hatásának tagadása”	2,60	,693			
Anyá	„A menstruáció mint természetes esemény	4,63	,793	2,454	114	,016
Lánya	„A menstruáció mint természetes esemény	4,40	,794			
Anyá	„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás”	4,24	,660	1,992	114	,049
Lánya	„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás”	4,07	,650			
Anyá	„A menstruáció mint kellemetlen esemény”	3,02	,763	-5,424	113	,000
Lánya	„A menstruáció mint kellemetlen esemény	3,51	,841			

1. számú táblázat

Eredményeink szerint, az anyák és lányaik egyetlen esetben, „A menstruáció mint gyengítő esemény” skálán mutatnak hasonló, egymástól nem különböző átlagos értékeket ($t(114)=-0,183$, $p=0,855$), minden más esetben az eltérés szignifikáns.

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skálán ($t(114)=2,454$, $p=0,016$) az anyák statisztikailag szignifikánsan magasabb (2,81), míg a lányaik alacsonyabb (2,60) átlagos pontot értek el. Mindkét csoport a skála középtartományában helyezkedik el, inkább nem ért egyet az ide tartozó állításokkal.

„A menstruáció mint természetes esemény” skálán hasonló eredményeket kaptunk ($t(114)=2,454$, $p=0,016$), az anyák statisztikailag szignifikáns mértékben inkább egyetértenek azzal hogy a menstruáció természetes esemény (4,63), mint a lányaik (4,40).

„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálán ($t(114)=1,992$, $p=0,049$) szintén statisztikailag szignifikáns az eltérés, az anyáknak magasabbak a pontszámai (4,24) a lányaiké (4,07).

„A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálán ($t(114)=-5,424$, $p<0,001$) esetében a csoportok közötti differencia fordított: a lányok értékei (3,51) magasabb, mint az anyáké (3,02). És ez az egyetlen olyan skála, ahol a két csoport (lányok és anyák) közötti különbség mértéke hatását tekintve, a szórással összevetve eléri a „fél szórányi” mértéket, vagyis ez az egyetlen, ahol szakmailag is (nem csak statisztikailag) releváns eltérést tapasztalunk.

Az anyák, a lányaik (itt most független minta²), a független női minták és a férfi minta menstruációs attitűdjének összehasonlításából származó eredmények

Az anyák és a lányaik mintájából nyert adatokat a velük azonos korú nők, illetve férfiak mintáitól nyert adatokkal vetettük össze. A nők első mintája jelzi a nők azon csoportját, akiktől személyes, a második csoport azokat, akiktől internetes megkeresés során gyűjtöttünk adatokat. Három életkori bontást alkalmaztunk, 18-30 illetve 45-50 az eredetileg anya-lánya párok mintái miatt, a köztes csoportot pedig mint 30-45 közöttieket csoportosítottuk.

Az anyák/lányok esetében 24-en kerültek a 30-45 közötti korcsoportba (édesanya életkora alapján csoportosítva), 91-en pedig a 45 év feletti kategóriába (2 fő így kikerült a mintából). Az internetes mintafelvétel során 120-an kerültek a 30 alatti, 28-an a 45 feletti csoportba, a többi 128 fő a 30-45 korosztályt képviselte. Személyes megkeresés során 203 fő került a 30 év alatti csoportba, 41-en a 30-45 korcsoportba és további 24 fő volt 45 év feletti. A férfiak esetében 79-en 30 év alattiak voltak, 39-en a 30-45 éves korcsoportba tartoztak és 7-en alakták a 45 év feletti csoportját.

2 Az anyák és lányaik itt egy másik csoportosításban szerepelnek, az első sorban levő lányok azon anyák lányai, akik maguk 30-45 év közöttiek; a második sorban levő lányok, azok, akiknek az anyja 45 év feletti, de ez nem igazít el a lányok korát illetően, így kihagytuk az elemzésből.

Az eredményeket itt is skálánként ismertetjük és a jobb áttekinthetőségért táblázatban és ábrán összegezzük.

„A menstruáció mint gyengítő esemény” skála eredményeit a 2. számú táblázatban és az 1. számú ábrán mutatjuk be.

	KONF. INT. F	KONF. INT. A	ÁTLAG
Lány - 30 és 44 között	3,90	3,61	3,75
Lány - 45 és felette	3,70	3,54	3,62
Anya - 30 és 44 között	3,79	3,50	3,65
Anya - 45 és felette	3,73	3,55	3,64
Női minta, 1 - 30 vagy alatta	3,80	3,46	3,63
Női minta, 1 - 30 és 44 között	3,84	3,50	3,67
Női minta, 1 - 45 és felette	4,12	3,48	3,80
Női minta, 2 - 30 vagy alatta	3,81	3,55	3,68
Női minta, 2 - 30 és 44 között	4,02	3,47	3,74
Női minta, 2 - 45 és felette	3,91	3,21	3,56
Férfi minta - 30 vagy alatta	4,22	3,96	4,09
Férfi minta - 30 és 44 között	4,26	3,91	4,08
Férfi minta - 45 és felette	4,79	4,01	4,40

2. számú táblázat



1. számú ábra

Az anyák és felnőtt lányaik mintáján nyert eredményeink (ld. fenn) szerint az anyák és lányaik egyforma mértékben értnek egyet a menstruáció gyengítő vol-

tával kapcsolatos hiedelmekkel (átlagaik=3,64, illetve 3,65). Mindkét csoport mértékében a „valamennyire egyetértek” érték közelébe adta a pontjait. Eredményeik - és így hiedelmeik - hasonlóak a korábbi mintegy 1000 fő - különböző életkorú nők és férfiak - adatait elemző mintákon kapott átlagokkal (átlag=3,7) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Ezt az eredményt a kibővített kérdésfeltevésre - azonos korosztály attitűdjének hasonlósága - kapott eredmények úgy árnyalják, hogy az azonos korcsoporthoz tartozó nők, illetve azonos korcsoporthoz tartozó férfiak (30 alatti nők átlaga= -; 3,63; 3,68; 30 alatti férfiak átlaga =4,09; 45 fölötti nők átlaga=4,09; 45 feletti férfiak átlaga=4,40) hasonló mértékben értenek egyet azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáció gyengítő esemény. Az eredményekből az is látható, hogy a 45 év feletti férfiak inkább egyetértenek azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáció gyengítő esemény, mint a 30 alattiak. Ez a férfiak között életkori sajátosságot jelez. És a férfiak életkortól függetlenül inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, amik szerint a menstruáció gyengítő esemény, mint a korábbi 1000 fős mintán nyert résztvevők átlagai (átlag=3,7) (Nyitrai & Takács 2019a).

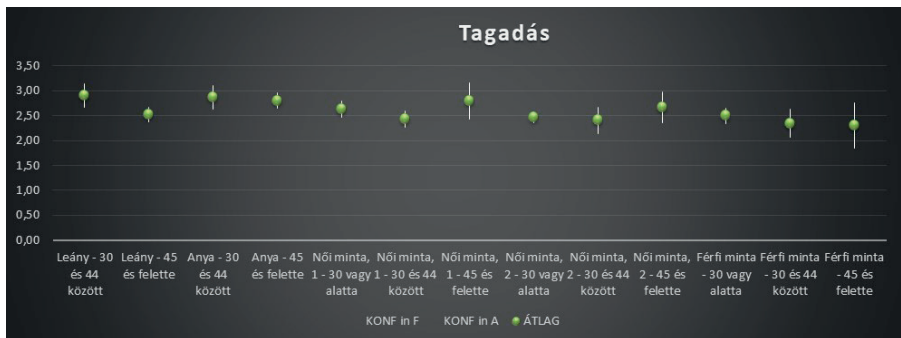
Korábbi eredményeink szerint szignifikáns különbség volt a különböző életkorú nők és férfiak menstruációs attitűdje között, a férfiak szignifikánsan gyengítőbb eseménynek tartották a menstruációt (átlagok=3,66; 4,11) (Nyitrai & Takács, 2019b). Jelen összehasonlításból származó eredményeink alapján árnyalni tudjuk ezt a képet. Életkori csoportokra bontva nem találtunk szignifikáns különbséget. Az azonos korosztályhoz tartozó nők és férfiak összehasonlításánál látható (30 alatti nők átlaga= -; 3,63; 3,68; 30 alatti férfiak átlaga =4,09; 45 feletti nők átlaga=3,64; 3,80; 3,65; 45 feletti férfiak átlaga=4,40), hogy a férfiak egyrészt kortól függetlenül inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, hogy a menstruáció gyengítő esemény, másrészt a 45 év feletti férfiak csoportjánál nagyobb ez a különbség. Tehát a nem és a kor hatására bukkantunk.

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skála eredményeit a 3. számú táblázatban és 2. számú ábrán mutatjuk be.

	KONF. INT. F	KONF. INT. A	ÁTLAG
Lány - 30 és 44 között	3,15	2,67	2,91
Lány - 45 és felette	2,67	2,38	2,52
Anyá - 30 és 44 között	3,10	2,62	2,86
Anyá - 45 és felette	2,96	2,65	2,80
Női minta, 1 - 30 vagy alatta	2,80	2,47	2,63
Női minta, 1 - 30 és 44 között	2,59	2,27	2,43

Női minta, 1 - 45 és felette	3,15	2,44	2,80
Női minta, 2 - 30 vagy alatta	2,58	2,35	2,47
Női minta, 2 - 30 és 44 között	2,67	2,15	2,41
Női minta, 2 - 45 és felette	2,98	2,36	2,67
Férfi minta - 30 vagy alatta	2,66	2,34	2,50
Férfi minta - 30 és 44 között	2,63	2,06	2,34
Férfi minta - 45 és felette	2,76	1,85	2,31

3. számú táblázat



2. számú ábra

Az anyák és felnőtt lányaik mintáján nyert eredményeink (ld. fenn) szerint az anyák statisztikailag szignifikánsan magasabb pontokat adtak, mint lányaik (a szórás figyelembevételével jelenség szinten nem jelentős). Vagyis inkább egyetértettek a menstruáció bármely hatásának tagadása skála állításaival, mint a lányaik (átlagaik=2,81, illetve 2,60). Mindkét csoport mértékében a „valamennyire egyetérttek” érték közelébe adta a pontjait. Eredményeik - és így hiedelmek - hasonlóak a korábbi mintegy 1000 fő - különböző életkorú nők és férfiak - adatait elemző mintákon kapott átlagokkal (átlag=2,55) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Ezt az eredményt a kibővített kérdésfelvetésre - azonos korosztály attitűdjének hasonlósága - kapott eredmények úgy árnyalják, hogy az azonos korcsoportokhoz tartozó nők, illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak (30 alatti nők átlaga = 2,63; 2,47; 30 alatti férfiak átlaga = 2,50; 45 fölötti nők átlaga=2,80; 2,80; 2,67; 45 feletti férfiak átlaga=2,31) esetében nem találtunk szignifikáns különbséget. Az átlagok eltérnek ugyan, de a konfidencia-intervallumok szélessége miatt ez az eltérés „talmi”, nem mondható szignifikánsnak. Tendencia szinten a 45 év feletti nők magasabb pontokat adtak, vagyis inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruáció bármely hatásának tagadásával kapcsolatosak, mint a 30 év alattiak. Miközben mindkét csoport a skála köze-

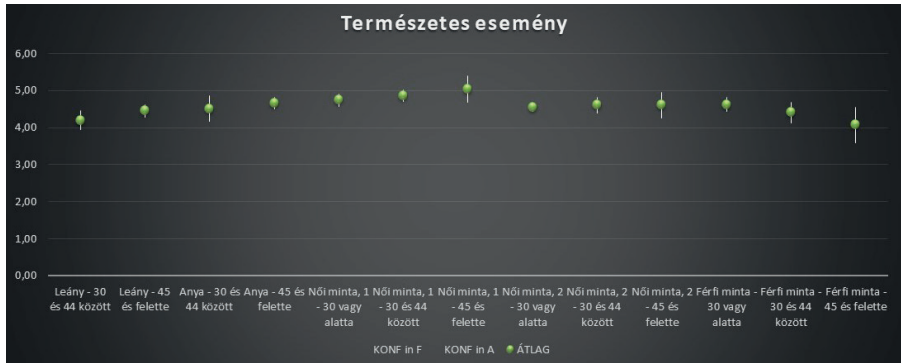
pére pontoz. A férfiaknál fordított tendencia van, a fiatalabb férfiak inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruáció bármely hatásának tagadásával kapcsolatosak, mint a 45 év felettek. Itt is mindkét csoport a skála középértékeire pontoz. Valamennyi korosztály hasonló eredményeket ért el mint a korábbi 1000 fős mintán nyert résztvevők átlagai (átlag=2,55) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Korábbi eredményeink szerint szignifikáns különbség volt a különböző életkorú nők és férfiak menstruációs attitűdje között, a nők magasabb pontot adtak, mint a férfiak a menstruáció bármely hatásának tagadása skálán (átlagok=2,56; 2,36) (Nyitrai és Takács, 2019b). Jelen összehasonlításból származó eredményeink alapján árnyalni tudjuk ezt a képet. Az azonos korcsoportokhoz tartozó nők, illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak (30 alatti nők átlaga= -; 2,63; 2,47; 30 alatti férfiak átlaga =2,50; 45 fölötti nők átlaga=2,80; 2,80; 2,67; 45 feletti férfiak átlaga=2,31) esetében azt találtuk, hogy ez az összefüggés valamennyi korosztályra igaz. Illetve a 45 feletti férfiak adják a legalacsonyabb pontokat ezen a skálán (nem szignifikáns).

„A menstruáció mint természetes esemény” skála eredményeit a 4. számú táblázatban és 3. számú ábrán mutatjuk be.

	KONF. INT. F	KONF. INT. A	ÁTLAG
Lány - 30 és 44 között	4,46	3,94	4,20
Lány - 45 és felette	4,63	4,29	4,46
Anyá - 30 és 44 között	4,85	4,17	4,51
Anyá - 45 és felette	4,82	4,50	4,66
Női minta, 1 - 30 vagy alatta	4,90	4,58	4,74
Női minta, 1 - 30 és 44 között	5,02	4,71	4,87
Női minta, 1 - 45 és felette	5,39	4,68	5,04
Női minta, 2 - 30 vagy alatta	4,64	4,43	4,54
Női minta, 2 - 30 és 44 között	4,82	4,40	4,61
Női minta, 2 - 45 és felette	4,96	4,27	4,61
Férfi minta - 30 vagy alatta	4,81	4,44	4,63
Férfi minta - 30 és 44 között	4,69	4,12	4,41
Férfi minta - 45 és felette	4,55	3,59	4,07

4. számú táblázat



3. számú ábra

Az anyák és felnőtt lányaik mintáján nyert eredményeink (ld. fenn) szerint az anyák statisztikailag szignifikánsan magasabb pontokat adtak mint lányaik (a szórás figyelembevételével jelenség szinten nem jelentős). Vagyis inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel melyek a menstruációt természetes eseményként tekintik, mint a lányaik (átlagaik=4,63, illetve 4,40). Mindkét csoport mértékében az egyetérték érték közelébe adta a pontjait. Eredményeik - és így hiedelmeik - hasonlóak a korábbi mintegy 1000 fő - különböző életkorú nők és férfiak - adatait elemző mintánkon kapott átlagokkal (átlag=4,62) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Ezt az eredményt a kibővített kérdésfelvetésre - azonos korosztály attitűdjének hasonlósága - kapott eredmények úgy árnyalják, hogy az azonos korcsoportokhoz tartozó nők, illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak (30 alatti nők átlaga= -; 4,74; 4,54; 30 alatti férfiak átlaga =4,63; 45 fölötti nők átlaga=4,66; 5,04; 4,61; 45 feletti férfiak átlaga=4,07) esetében a 45 év feletti nők magasabb pontokat adtak, vagyis inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruációt természetes eseménynek tekintik, mint a 30 év alattiak. Közben mindkét csoport a skála egyetérték tartományába pontoz. A férfiaknál fordított tendencia van, a fiatalabb férfiak inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruáció természetes esemény voltával kapcsolatosak, mint a 45 felettek. Valamennyi korosztály hasonló eredményeket ért el mint a korábbi 1000 fős mintán nyert résztvevők átlagai (átlag=4,62) (Nyitrai & Takács, 2019a).

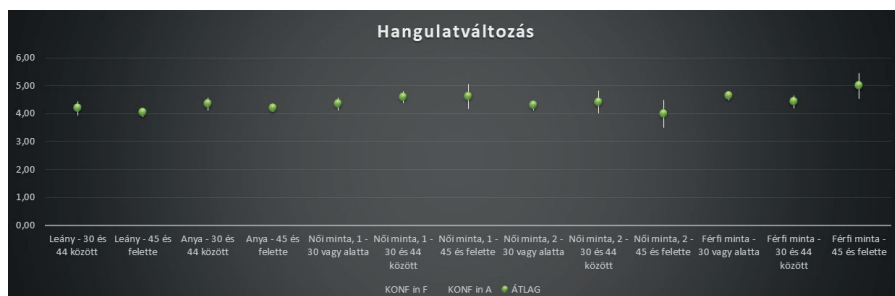
Korábbi eredményeink szerint szignifikáns különbség volt a különböző életkorú nők és férfiak menstruációs attitűdje között, a nők magasabb pontot adtak, mint a férfiak a menstruáció mint természetes esemény skálán (átlagok=4,83; 4,51) (Nyitrai és Takács, 2019b). Jelen összehasonlításból származó eredményeink alapján árnyalni tudjuk ezt a képet. Az azonos korcsoportokhoz tartozó nők illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak (30 alatti nők átlaga= -; 4,74; 4,54;

30 alatti férfiak átlaga =4,63; 45 fölötti nők átlaga=4,66; 5,04; 4,61; 45 feletti férfiak átlaga=4,07) esetében azt találtuk hogy ez az összefüggés valamennyi korosztályra igaz. Illetve a 45 feletti férfiak adják a legalacsonyabb pontokat ezen a skálán.

„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skála eredményeit az 5. számú táblázatban és 4. számú ábrán mutatjuk be.

	KONF. INT. F	KONF. INT. A	ÁTLAG
Lány - 18-35 között	4,44	3,95	4,19
Lány - 45 és felette	4,17	3,90	4,04
Anya - 30 és 44 között	4,56	4,13	4,35
Anya - 45 és felette	4,35	4,07	4,21
Női minta, 1 - 30 vagy alatta	4,58	4,12	4,35
Női minta, 1 - 30 és 44 között	4,81	4,38	4,59
Női minta, 1 - 45 és felette	5,07	4,17	4,62
Női minta, 2 - 30 vagy alatta	4,47	4,12	4,30
Női minta, 2 - 30 és 44 között	4,83	4,02	4,42
Női minta, 2 - 45 és felette	4,49	3,51	4,00
Férfi minta - 30 vagy alatta	4,81	4,49	4,65
Férfi minta - 30 és 44 között	4,66	4,20	4,43
Férfi minta - 45 és felette	5,45	4,55	5,00

5. számú táblázat



4. számú ábra

Az anyák és felnőtt lányaik mintáján nyert eredményeink (ld. fenn) szerint az anyák statisztikailag szignifikánsan magasabb pontokat adtak, mint lányaik (a szórás figyelembevételével jelenség szinten nem jelentős) (átlagaik=4,24, illetve

4,07). Mindkét csoport mértékében az „egyetértek” érték közelébe adta a pontjait. Eredményeik - és így hiedelmeik - hasonlóak a korábbi mintegy 1000 fő - különböző életkorú nők és férfiak - adatait elemző mintánkon kapott átlagokkal (átlag=4,38) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Ezt az eredményt a kibővített kérdésfelvetésre - azonos korosztály attitűdjének hasonlósága - kapott eredmények (30 alatti nők átlaga= -; 4,35; 4,30; 30 alatti férfiak átlaga =4,65; 45 fölötti nők átlaga=4,21; 4,62; 4,00; 45 feletti férfiak átlaga=5,00) úgy árnyalják, hogy tendencia szinten az első független mintába tartozó idősebb nők magasabb átlagpontokat adtak mint a fiatalok, a 45 feletti nők adták a legmagasabb átlagokat, illetve a második mintán ezzel ellentétes eredményt láthatunk. A második független 45 feletti minta adta a legalacsonyabb értékeket. A 45 év fölötti férfiak adták valamennyi megkérdezett közül a legmagasabb értékeket. Valamennyi korosztály hasonló pontokat ért el mint a korábbi 1000 fős mintán nyert résztvevők átlagai (átlag=4,38) (Nyitrai & Takács, 2019a).

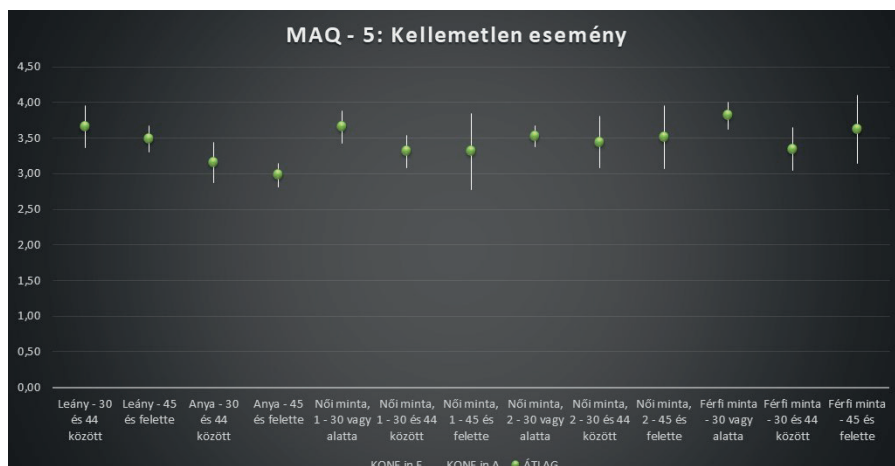
Korábbi eredményeink szerint nem volt szignifikáns különbség a különböző életkorú nők és férfiak menstruációs attitűdje között, (átlagok=4,49; 4,57) (Nyitrai & Takács, 2019b). Jelen összehasonlításból származó eredményeink alapján árnyalni tudjuk ezt a képet. Az azonos korcsoportokhoz tartozó nők, illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak esetében (30 alatti nők átlaga= -; 4,35; 4,30; 30 alatti férfiak átlaga =4,65; 45 fölötti nők átlaga=4,21; 4,62; 4,00; 45 feletti férfiak átlaga=5,00) azt találtuk, hogy a férfiak tendencia szinten valamennyi korcsoportban magasabb pontokat adtak, inkább egyetértének azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruációhoz köthető hangulatváltozásokkal kapcsolatosak.

„A menstruáció mint kellemetlen esemény” skála eredményeit a 6. számú táblázatban és 5. számú ábrán mutatjuk be.

	KONF. INT. F	KONF. INT. A	ÁTLAG
Lány - 30 és 44 között	3,95	3,36	3,66
Lány - 45 és felette	3,67	3,31	3,49
Anya - 30 és 44 között	3,45	2,87	3,16
Anya - 45 és felette	3,14	2,82	2,98
Női minta, 1 - 30 vagy alatta	3,88	3,43	3,66
Női minta, 1 - 30 és 44 között	3,54	3,09	3,31
Női minta, 1 - 45 és felette	3,85	2,78	3,31
Női minta, 2 - 30 vagy alatta	3,67	3,38	3,53
Női minta, 2 - 30 és 44 között	3,81	3,08	3,45
Női minta, 2 - 45 és felette	3,95	3,07	3,51

Férfi minta - 30 vagy alatta	4,01	3,62	3,82
Férfi minta - 30 és 44 között	3,65	3,05	3,35
Férfi minta - 45 és felette	4,11	3,15	3,63

6. számú táblázat



5. számú ábra

Az anyák és felnőtt lányaik mintáján nyert eredményeink (ld. fenn) szerint a lányok statisztikailag szignifikánsan magasabb pontokat adtak, mint anyáik (ez volt az egyetlen nem csak statisztikailag szignifikáns eltérés) (átlagaik=3,02, illetve 3,51). Mindkét csoport mértékében az „egyetértek” érték közelébe adta a pontjait. Eredményeik - és így hiedelmeik - hasonlóak a korábbi mintegy 1000 fő - különböző életkorú nők és férfiak - adatait elemző mintánkon kapott átlagokkal (átlag=3,58) (Nyitrai & Takács, 2019a).

Ezt az eredményt a kibővített kérdésfelvetésre - azonos korosztály attitűdjének hasonlósága - kapott eredmények (30 alatti nők átlaga= -; 3,66; 3,53; 30 alatti férfiak átlaga =3,82; 45 fölötti nők átlaga=2,98; 3,31; 3,51; 45 feletti férfiak átlaga=3,63) úgy árnyalják, hogy valamennyi korosztály hasonló pontokat ért el, mint a korábbi 1000 fős mintán nyert résztvevők átlagai (átlag=3,58) (Nyitrai & Takács, 2019a). A 30 alatti korcsoportok inkább hasonlítanak egymásra, mint a 45 év felettieké. A legalacsonyabb pontokat a 45 feletti anyák adták.

Korábbi eredményeink szerint nem volt szignifikáns különbség a különböző életkorú nők és férfiak menstruációs attitűdje között (átlagok=3,46; 3,59) (Nyitrai & Takács, 2019b). Jelen összehasonlításból származó eredményeink alapján árnyalni tudjuk ezt a képet. Az azonos korcsoportokhoz tartozó nők, illetve azonos korcsoportokhoz tartozó férfiak esetében (30 alatti nők átlaga= -; 3,66; 3,53; 30

alatti férfiak átlaga =3,82; 45 fölötti nők átlaga=2,98; 3,31; 3,51; 45 feletti férfiak átlaga=3,63) azt találtuk, hogy a 30 év alatti nők és férfiak értékei inkább hasonlítanak egymásra, mint a 45 év felettieké. A legalacsonyabb eltérés a 45 feletti anyák és 45 feletti férfiak pontjai között van.

ÖSSZEGZÉS

Anyák és lányaik menstruációs attitűdje hasonló abban, ahogy annak gyengítő esemény természetéről vélekednek, ugyanakkor minden más tekintetben statisztikailag szignifikánsan különböző.

Az általunk vizsgált anya-lánya párok tagjai hasonlóan vélekednek arról, hogy a menstruáció mennyire gyengítő esemény. Mértékét tekintve valamennyire egyetértenek azzal a hiedelemmel, hogy a menstruáció negatívan hat a nők fizikai állapotára, teljesítményére, hogy fizikailag korlátozza őket.

Az anyák inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a menstruáció bármely hatását tagadni kellene, mint a lányaik. Miközben mindkét csoport a skála középtartományában pontoz, inkább nem értenek egyet az ide tartozó állításokkal. Az anyák inkább egyetértenek azokkal a hiedelmekkel, miszerint a menstruáció természetes esemény, mint a lányaik. Mindkét csoport véleménye az egyetérték pont körül mozognak. Az anyák magasabb pontokat adnak a menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozások skálán, mint a lányaik. Mindketten valamennyire egyetértenek azzal, hogy a hangulatukból tudják, mely menstruációs szakaszban vannak, de az nem befolyásolja lényegesen a hangulatukat. (Utóbbi három statisztikailag szignifikáns különbség, jelenség szinten a különbség nem jelentős).

A lányok pedig inkább tartják a menstruációt kellemetlen eseménynek (ez az egyetlen valós szignifikáns különbség), mint az anyák. Eredményeink szerint mindkét csoport átlagai a skálaközép körül mozognak, de a lányok inkább értenek egyet azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a menstruáció egy kellemetlen esemény, amin egy napon majd jó volna néhány perc alatt túljutni; hogy a férfiaknak valódi előny, hogy a menstruáció nem szól bele az életükbe.

Összességében óvatosan azt mondhatjuk, hogy az általunk vizsgált mintán a korcsoportok, illetve nemek közötti különbségek a menstruációs attitűdben kisebb mértékben voltak tetten érhetők, mint az összetartozó anya-lánya párok között.

A menstruáció gyengítő eseményként való megítélésében valamennyi általunk vizsgált csoport hasonló attitűddel bír (nincsenek szignifikáns különbségek). Az anyák és lányaik menstruációs attitűdje hasonló abban, ahogy annak gyengítő esemény természetéről vélekednek. Tendencia szinten azt találtuk, hogy az idősebb nők inkább egyetértenek ezekkel a hiedelmekkel, mit a fiatal-

labbak, hasonlóan az idősebb férfiak inkább egyetértettek ezekkel a hiedelmekkel, mint a fiatalabb férfiak. És valamennyi korosztály esetén a hasonló korú férfiak inkább értettek egyet azzal, hogy a menstruáció gyengítő esemény, mint a velük hasonló korú nők. Az átlagok minden csoportban a valamennyire egyetértek válasz közelében vannak.

„A menstruáció bármely hatásának tagadása” skála esetében statisztikailag szignifikáns, de jelenségeként nem jelentős különbségeket találtunk. Az anyák inkább egyetértettek azzal, hogy a menstruáció bármely hatását tagadni kell, mint lányaik (statisztikailag jelentős, szórás miatt jelenség szinten nem). Az idősebb nők inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruáció bármely hatásának tagadásával kapcsolatosak, mint a 30 alattiak. A férfiaknál fordított tendenciát találtunk, a fiatalabb férfiak inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruáció bármely hatásának tagadásával kapcsolatosak, mint a 45 felettiek. Minden korcsoportban a nők magasabb pontokat adtak ezen a skálán, mint a férfiak. Valamennyi csoport a skála középértékeire pontozott.

„A menstruáció mint természetes esemény” skála esetében szintén statisztikailag szignifikáns, de nem jelentős különbséget találtunk az anyák és lányaik között. Az anyák inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, miszerint a menstruáció természetes esemény, mint a lányaik. Életkori és nemi bontásban nem volt szignifikáns különbség a csoportok között. Az idősebb nők inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek szerint a menstruáció természetes esemény, mint a fiatalabbak. Férfiak esetén ellentétes tendenciát találtunk, a fiatalabb férfiak inkább tartják természetes eseménynek a menstruációt, mint az idősebbek. A nők valamennyi korosztályban inkább egyetértettek azokkal az állításokkal, melyek szerint a menstruáció természetes esemény. Minden csoport véleménye az egyetértek pont körül mozgott.

„A menstruációhoz kapcsolódó hangulatváltozás” skálán statisztikailag szignifikáns (jelenség szinten nem) különbséget kaptunk az anyák és lányaik között, az anyák inkább értettek egyet azzal a hiedelemmel, hogy a menstruációhoz hangulatváltozások kapcsolódnak. A korcsoportokra és nemekre vonatkozó bontásban eltűntek ezek a szignifikáns különbségek. Tendencia szinten azt találtuk, hogy a férfiak valamennyi korcsoportban inkább egyetértettek azokkal a hiedelmekkel, melyek a menstruációval kapcsolatos hangulatváltozásokra vonatkoznak. Minden csoport véleménye az egyetértek pont körül volt.

„A menstruáció mint kellemetlen esemény” skálán statisztikailag és jelenség szinten is szignifikáns különbsége találtunk az anyák és lányaik attitűdjé között. A lányok inkább értettek egyet azokkal a hiedelmekkel, hogy a menstruáció kellemetlen esemény. A korcsoportra és nemre bontott összehasonlításokban nem voltak szignifikáns különbségek. Tendencia szinten azt találtuk, hogy az azonos korosztályhoz tartozó férfiak és nők hasonló mértékben értettek egyet azzal, hogy a menstruáció kellemetlen esemény. A legkevésbé az anyák csoportja osz-

tozott ebben. A nemekre vonatkozóan azt találtuk, hogy a férfiak inkább tartották kellemetlen eseménynek a menstruációt, legkellemetlenebbnek a fiatal férfiak ítélték. Eredményeink szerint minden csoport átlagai a skálaközép körül voltak.

Mintánkban kizárólag egészséges menstruációs ciklussal rendelkező, még és már menstruáló 18 és 50 év közötti nőket és attitűdkutatás révén férfiakat vizsgáltunk. Szükség van a „problémás” menstruációs ciklussal rendelkezők attitűdjének ismeretére ahhoz, hogy az anya és a kulturális hatások szerepéről árnyaltabb képet kapjunk.

Hiányzik az itthon látható reklámok, oktatási anyagok stb. módszeres áttekintése, ami mentén vizsgálhatnánk, hogy azok üzenete hogyan jelenik meg a nők menstruációs élményeiben, attitűdjeiben.

Csak a feltárt eredmények bemutatására szorítkozhatunk, kapott adatainkat korábbi kutatások hiányában nem tudjuk más eredményekkel összevetni.

A MAQ (Brooks-Gunn és Ruble 1980) eredetileg úgy lett kialakítva, hogy a nők élményeit és attitűdjeit is vizsgálni lehessen vele. Számos kutatás felveti, néhány igazolja is, hogy a nők különbséget tudnak tenni a saját megélt tüneteik és az attitűdjeik között (Dunham, 1970; Hill, 1995; Choi & McKeown, 1997). Szükségünk van egy, a menstruációs attitűdöt tisztán mérő eszközre.

IRODALOMJEGYZÉK

- Allen, K. R., Kaestle, C. E., & Goldberg, A. E. (2011). More than just a punctuation mark: How boys and young men learn about menstruation. *Journal of Family Issues*, 32(2), 129-156.
- Andrist, L. C. (2008). The implications of objectification theory for women's health: Menstrual suppression and "maternal request" cesarean delivery. *Health Care for Women International*, 29(5), 551-565.
- Anson, O. (1999). Exploring the bio-psycho-social approach to premenstrual experiences. *Social Science & Medicine*, 49(1), 67-80.
- Bartlett, J. R. (2001). Older women, personal narratives, and the power of sharing with adolescent girls. *Adulthood Journal*, 3(1), 32-47.
- Beausang, C. C. (2000). Personal stories of growing up sexually. *Issues in comprehensive pediatric nursing*, 23(3), 175-192.
- Bennett, C., & Harden, J. (2014). An exploration of mothers' attitudes towards their daughters' menarche. *Sex Education*, 14(4), 457-470.
- Berg, D. H., & Coutts, L. B. (1994). The extended curse: Being a woman every day. *Health care for women international*, 15(1), 11-22.
- Bramwell, R. (2001). Blood and milk: Constructions of female bodily fluids in Western society. *Women & Health*, 34(4), 85-96.

- Brooks-Gunn, J., & Matthews, W. S. (1979). *He and she: How children develop their sex-role identity*. Prentice Hall.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1980). The menstrual attitude questionnaire. *Psychosomatic Medicine*.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1982). The development of menstrual-related beliefs and behaviors during early adolescence. *Child Development*, 1567-1577.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1983). The experience of menarche from a developmental perspective. In *Girls at puberty* (pp. 155-177). Springer, Boston, MA.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (1986). Men's and women's attitudes and beliefs about the menstrual cycle. *Sex Roles*, 14(5-6), 287-299.
- Brooks-Gunn, J., & Ruble, D. N. (2013). Developmental processes in the experience of menarche. In *Issues in Child Health and Adolescent Health* (pp. 124-154). Psychology Press.
- Brumberg, J. J. (1998). *The body project: An intimate history of American girls*. Vintage.
- Buckley
- Calogero, R. M., Tantleff-Dunn, S. E., & Thompson, J. (2011). *Self-objectification in women: Causes, consequences, and counteractions*. American Psychological Association.
- Chaturvedi, S. K., & Chandra, P. S. (1991). Sociocultural aspects of menstrual attitudes and premenstrual experiences in India. *Social Science & Medicine*, 32(3), 349-351.
- Choi, P. Y. L., & McKeown, S. (1997). What are young undergraduate women's qualitative experiences of the menstrual cycle?. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 18(4), 259-265.
- Chrisler, J. C. (1988). Age, gender-role orientation, and attitudes toward menstruation. *Psychological Reports*, 63(3), 827-834.
- Chrisler, J. C. (2008). The menstrual cycle in a biopsychosocial context. *Psychology of women: A handbook of issues and theories*, 400-439.
- Chrisler, J. C. (2011). Leaks, lumps, and lines: Stigma and women's bodies. *Psychology of Women Quarterly*, 35(2), 202-214.
- Chrisler, J. C., & Johnston-Robledo, I. (2002). Motherhood and reproductive issues. In *Issues in the psychology of women* (pp. 199-226). Springer, Boston, MA.
- Chrisler, J. C., & Levy, K. B. (1990). The media construct a menstrual monster: A content analysis of PMS articles in the popular press. *Women & health*, 16(2), 89-104.
- Chrisler, J. C., Gorman, J. A., Marván, M. L., & Johnston-Robledo, I. (2014). Ambivalent sexism and attitudes toward women in different stages of reproductive life: A semantic, cross-cultural approach. *Health care for women international*, 35(6), 634-657.
- Clarke, A. E., & Ruble, D. N. (1978). Young adolescents' beliefs concerning menstruation. *Child Development*, 49, 231-234.
- Costos, D., Ackerman, R., & Paradis, L. (2002). Recollections of menarche: Communication between mothers and daughters regarding menstruation. *Sex roles*, 46(1-2), 49-59.
- Courts, L. B. (1993). The portrayal of the menstruating woman in menstrual product advertisements. *Health Care for Women International*, 14(2), 179-191.
- Coyne 1985
- Culpepper, E. E. (1992). *Menstruation consciousness raising: A personal and pedagogical process*. University of Illinois Press.
- Cumming

- Császár A. (1996). A vér szimbolikája. *Psychiatria Hungarica*, 11, 6, 701-708.
- Csonka-Takács, E. (2006). Női tisztátalansági tabuk a magyar néphitben, in. Küllös, I. (szerk). Hagyományos női szerepek, nők a populáris kultúrában és folklórban, MNT, Budapest, 266-272.o
- Delaney, J., Lupton, M. J., & Toth, E. (1988). *The curse: A cultural history of menstruation*. University of Illinois Press.
- Dunnivant, N. C., & Roberts, T. A. (2013). Restriction and renewal, pollution and power, constraint and community: The paradoxes of religious women's experiences of menstruation. *Sex roles*, 68(1-2), 121-131.
- Erchull, M. J., Chrisler, J. C., Gorman, J. A., & Johnston-Robledo, I. (2002). Education and advertising: A content analysis of commercially produced booklets about menstruation. *The Journal of Early Adolescence*, 22(4), 455-474.
- Ernster, V. L. (1975). American menstrual expressions. *Sex Roles*, 1(1), 3-13.
- Fingerson, L. (2005). Agency and the body in adolescent menstrual talk. *Childhood*, 12(1), 91-110.
- Fingerson, L. (2006). Girls in power.
- Flaake, K. (2005). Girls, adolescence and the impact of bodily changes: Family dynamics and social definitions of the female body. *European Journal of Women's Studies*, 12(2), 201-212.
- Forbes, G. B., Adams-Curtis, L. E., White, K. B., & Holmgren, K. M. (2003). The role of hostile and benevolent sexism in women's and men's perceptions of the menstruating woman. *Psychology of Women Quarterly*, 27(1), 58-63.
- Frank, D., & Williams, T. (1999). Attitudes about menstruation among fifth-, sixth-, and seventh-grade pre-and post-menarcheal girls. *The Journal of school nursing: the official publication of the National Association of School Nurses*, 15(4), 25-31.
- Fredrickson, B. L., & Roberts, T. A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of women quarterly*, 21(2), 173-206.
- Geller, S. E., Harlow, S. D., & Bernstein, S. J. (1999). Differences in menstrual bleeding characteristics, functional status, and attitudes toward menstruation in three groups of women. *Journal of women's health & gender-based medicine*, 8(4), 533-540.
- Gillooly, J. B. (2004). Making menarche positive and powerful for both mother and daughter. *Women & Therapy*, 27(3-4), 23-35.
- Golub, S. (1992). *Periods: From menarche to menopause*. Sage Publications, Inc.
- Guterman
- Havens, B., & Swenson, I. (1988). Imagery associated with menstruation in advertising targeted to adolescent women. *Adolescence*, 23(89), 89.
- Havens, B., & Swenson, I. (1989). A content analysis of educational media about menstruation. *Adolescence*, 24(96), 901.
- Hays, T. E. (1987). Menstrual expressions and menstrual attitudes. *Sex roles*, 16(11-12), 605-614.
- Heard, K. V., & Chrisler, J. C. (1999). The stereotypic beliefs about menstruation scale. *Looking forward, looking back: The place of women's everyday lives in health research*, 139-143.
- Johnston-Robledo, I., & Chrisler, J. C. (2013). The menstrual mark: Menstruation as social stigma. *Sex roles*, 68(1-2), 9-18.
- Johnston-Robledo, I., & Stubbs, M. L. (2013). Positioning periods: Menstruation in social context: An introduction to a special issue.

- Johnston-Robledo, I., Ball, M., Laut, K., & Zekoll, A. (2003). To bleed or not to bleed: Young women's attitudes toward menstrual suppression. *Women & Health*, 38(3), 59-75.
- Johnston-Robledo, I., Sheffield, K., Voigt, J., & Wilcox-Constantine, J. (2007). Reproductive shame: Self-objectification and young women's attitudes toward their reproductive functioning. *Women & Health*, 46(1), 25-39.
- Jurgens, J. J., & Powers, B. A. (1992). An exploratory study of the menstrual euphemisms, beliefs, and taboos of head start mothers. *Violence Against Women: Nursing Research, Education, and Practice Issues*, 35.
- Kalman, M. (2003). Taking a different path: menstrual preparation for adolescent girls living apart from their mothers. *Health care for women international*, 24(10), 868-879
- Kissling, E. A. (1996). Bleeding out loud: Communication about menstruation. *Feminism & Psychology*, 6(4), 481-504.
- Koeske, R. K., & Koeske, G. F. (1975). An attributional approach to moods and the menstrual cycle. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(3), 473.
- Koff, E., & Rierdan, J. (1995a). Preparing girls for menstruation: recommendations from adolescent girls. *Adolescence*, 30(120), 795.
- Koff, E., & Rierdan, J. (1995b). Early adolescent girls' understanding of menstruation. *Women & health*, 22(4), 1-19.
- Koff, E., Rierdan, J., & Jacobson, S. (1981). The personal and interpersonal significance of menarche. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 20(1), 148-158.
- Koff, E., Rierdan, J., & Stubbs, M. L. (1990). Conceptions and misconceptions of the menstrual cycle. *Women & Health*, 16(3-4), 119-136.
- Kowalski, R. M., & Chapple, T. (2000). The social stigma of menstruation: Fact or fiction?. *Psychology of Women Quarterly*, 24(1), 74-80.
- Lee, J. (1994). Menarche and the (hetero) sexualization of the female body. *Gender & Society*, 8(3), 343-362.
- Lee, J. (2008). "A Kotex and a smile" Mothers and daughters at menarche. *Journal of Family Issues*, 29(10), 1325-1347.
- Lee, J., & Sasser-Coen, J. (2015). *Blood stories: Menarche and the politics of the female body in contemporary US society*. Routledge.
- Lovering, K. M. (1995). The bleeding body: Adolescents talk about menstruation. *Feminism and discourse: Psychological perspectives*, 10-31.
- Martin, E. (2001). *The woman in the body: A cultural analysis of reproduction*. Beacon Press.
- Marván, M. L., & Molina-Abolnik, M. (2012). Mexican adolescents' experience of menarche and attitudes toward menstruation: role of communication between mothers and daughters. *Journal of pediatric and adolescent gynecology*, 25(6), 358-363.
- Marván, M. L., Cortés-Iniestra, S., & González, R. (2005). Beliefs about and attitudes toward menstruation among young and middle-aged Mexicans. *Sex Roles*, 53(3-4), 273-279.
- Marván, M. L., Islas, M., Vela, L., Chrisler, J. C., & Warren, E. A. (2008). Stereotypes of women in different stages of their reproductive life: Data from Mexico and the United States. *Health Care for Women International*, 29, 673-687.

- Marván, M. L., Ramírez-esparza, D., Cortés-iniestra, S., & Chrisler, J. C. (2006). Development of a new scale to measure beliefs about and attitudes toward menstruation (BATM): Data from Mexico and the United States. *Health Care for Women International*, 27(5), 453-473.
- McNeely, C., Shew, M. L., Beuhring, T., Sieving, R., Miller, B. C., & Blum, R. W. (2002). Mothers' influence on the timing of first sex among 14-and 15-year-olds. *Journal of adolescent health*, 31(3), 256-265.
- McPherson, M. E., & Korfine, L. (2004). Menstruation across time: menarche, menstrual attitudes, experiences, and behaviors. *Women's Health Issues*, 14(6), 193-200.
- Menke, E. M. (1983). Menstrual beliefs and experiences of mother-daughter dyads.
- Merskin, D. (1999). Adolescence, advertising, and the ideology of menstruation. *Sex Roles*, 40(11-12), 941-957.
- Molnár, E. (2015). Szentség vagy „véráldozat?” - a menstruáció jelentése a mai magyar nők körében, MPT XXIV Országos Tudományos Nagygyűlése, előadás
- Moore, S. M. (1995). Girls' understanding and social constructions of menarche. *Journal of adolescence*, 18(1), 87.
- Moos, R. H. (1968). The development of a menstrual distress questionnaire. *Psychosomatic medicine*, 30(6), 853-867.
- Nyitrai, E. (2015). Az első menstruáció története - élmények a menarchével kapcsolatban, MPT XXIV Országos Tudományos Nagygyűlése, előadás
- Nyitrai, E. (20189). Felnőttek menstruációs attitűdjének vizsgálatában használt kérdőíves eljárások - elméleti áttekintő tanulmány, *Psychologia Hungarica* VII/1. 10-24.
- Nyitrai, E., & Takács, Sz. (2019a). A menstruációs attitűd kérdőív (Menstrual Attitude Questionnaire MAQ, Brooks-Gunn & Ruble, 1980) magyar változatának bemutatása, *Psychologia Hungarica* VII/1. 25-44.
- Nyitrai, E., & Takács, Sz. (2019b). Felnőtt nők és férfiak attitűdjének összehasonlító vizsgálata, *Psychologia Hungarica* VII/1. 45-63.
- O'Sullivan, L. F., Meyer-Bahlburg, H. F., & Watkins, B. X. (2001). Mother-daughter communication about sex among urban African American and Latino families. *Journal of Adolescent Research*, 16(3), 269-292.
- Oxley, T. (1998). The Feminism & Psychology Undergraduate Prize 1997—Prizewinning Entry Menstrual Management: An Exploratory Study. *Feminism & Psychology*, 8(2), 185-191.
- Ozdemir, F., Nazik, E. & Pasinlioglu, T. (2010). Determination of the motherly reactions to adolescents' experience of menarche. *Journal of Pediatric Adolescent Gynecology*, 23.
- Ozdemir, F., Nazik, E., & Pasinlioglu, T. (2011). Determination of the Motherly Reactions to Adolescents' Experience of Menarche—II. *Journal of pediatric and adolescent gynecology*, 24(1), 21-24.
- Paige, K. E. (1983). Social exchange and dilemmas of reproduction. In *Plenary Address to the American Sociological Association Convention, Detroit, MI, August*. Google Scholar.
- Parlee, M. B. (1974). Stereotypic beliefs about menstruation: a methodological note on the Moos Menstrual Distress Questionnaire and some new data. *Psychosomatic Medicine*.
- Polak, M. (2006). From the curse to the rag: Online gURLs rewrite the menstruation narrative. *Girlhood: Redefining the limits*, 191-207.

- R. Simes, D.H. Berg, M. (2001). Surreptitious learning: Menarche and menstrual product advertisements. *Health care for women international*, 22(5), 455-469.
- Raftos, M., Jackson, D., & Mannix, J. (1998). Idealised versus tainted femininity: Discourses of the menstrual experience in Australian magazines that target young women. *Nursing Inquiry*, 5(3), 174-186.
- Rempel, J. K., & Baumgartner, B. (2003). The relationship between attitudes towards menstruation and sexual attitudes, desires, and behavior in women. *Archives of Sexual Behavior*, 32(2), 155-163.
- Rhinehart, E. D. (1990). Psychotherapists' responses to the topic of menstruation in psychotherapy.
- Roberts, T. A. (2004). Female trouble: The menstrual self-evaluation scale and women's self-objectification. *Psychology of Women Quarterly*, 28(1), 22-26.
- Roberts, T. A., Goldenberg, J. L., Power, C., & Pyszczynski, T. (2002). "Feminine protection": The effects of menstruation on attitudes towards women. *Psychology of Women Quarterly*, 26(2), 131-139.
- Rothbaum, B. O., & Jackson, J. (1990). Religious influence on menstrual attitudes and symptoms. *Women & health*, 16(1), 63-78.
- Ruble, D. N., & Brooks-Gunn, J. (1982). The experience of menarche. *Child Development*, 1557-1566.
- Ruble, D. N., Boggiano, A. K., & Brooks-Gunn, J. (1982). Men's and women's evaluations of menstrual-related excuses. *Sex Roles*, 8(6), 625-638.
- Ruble, D. N., Brooks-Gunn, J., & Clarke, A. (1980). Research on menstrual-related psychological changes: Alternative perspectives. *The psychology of sex differences and sex roles*, 227-244.
- Schooler, D., Ward, L. M., Merriwether, A., & Caruthers, A. S. (2005). Cycles of shame: Menstrual shame, body shame, and sexual decision-making. *Journal of Sex Research*, 42(4), 324-334.
- Snowden
- Sommer, B. (1972). Menstrual cycle changes and intellectual performance. *Psychosomatic Medicine*.
- Stewart, D. E. (1989). Positive changes in the premenstrual period. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 79(4), 400-405.
- Stoltzman, S. M. (1986). Menstrual attitudes, beliefs, and symptom experiences of adolescent females, their peers, and their mothers. *Health Care for Women International*, 7(1-2), 97-114.
- Stubbs, M. L., & Costos, D. (2004). Negative attitudes toward menstruation: Implications for disconnection within girls and between women. *Women & Therapy*, 27(3-4), 37-54.
- Stubbs, M. L., Rierdan, J., & Koff, E. (1989). Developmental differences in menstrual attitudes. *The Journal of Early Adolescence*, 9(4), 480-498.
- Takács, Sz. (2012). Érzékenységvizsgálatok a statisztikai eljárásokban, Alkalmazott Matematikai Lapok, 29, 67-100.
- Takács, Sz. (2016): Bevezetés a matematikai statisztikába, elmélet és gyakorlat, Antarész Kiadó, Budapest
- Tampax, Inc. (1981). Tampax Report. Summary of survey results on a study of attitudes towards menstruation.
- Taylor, D. L., & Woods, N. F. (Eds.). (1991). *Menstruation, health, and illness*. Hemisphere Publishing Corporation.

- Teitelman, A. M. (2004). Adolescent girls' perspectives of family interactions related to menarche and sexual health. *Qualitative Health Research*, 14(9), 1292-1308.
- Thornton, L. J. (2013). "Time of the month" on Twitter: Taboo, stereotype and bonding in a no-holds-barred public arena. *Sex Roles*, 68(1-2), 41-54.
- Unger
- Ussher, J. M. (2006). Managing the monstrous feminine: The role of PMS in the subjectification of women.
- Vargha, A. (2015): Matematikai Statisztika, Pólya Kiadó, Budapest
- Walker, A. (1997). *The menstrual cycle*. London: Routledge.
- Weil, W. M. (2004). The mother-daughter relational context of menarche and subsequent menstruation. *Unpublished Doctoral Dissertation*, University Of California, Berkeley, Ca./ fm
- Young, I. M. (2005). On female body experience:" Throwing like a girl" and other essays. Oxford University Press.

Szerzői munkamegosztás

Nyitrai Erika: a kérdőív használatának engedélyeztetése a szerzővel, fordítási munkálatok szervezése, kérdőívcsomag összeállítása, adatgyűjtés lebonyolítása, adatok rögzítésének ellenőrzése, elméleti áttekintés, eredmények értelmezése. Takács Szabolcs: statisztikák, eredmények értelmezése.